OZGURKONAKCİ.COM · LOJİSTİK REHBERİ · 58

Yaptırımlar, ihracat kontrolleri ve çift kullanımlı ürünler

Yaptırım ile ihracat kontrolünün farkı, Türkiye'de çift kullanımlı ürün izni, BM yaptırımlarının Türk hukukunda uygulanması, AB ve ABD yaptırımlarının bankadan gemiye dolaylı etkisi, tarama adımları, son kullanıcı beyanı ve kırmızı bayraklar

Hazırlayan: Özgür Konakcı · Seviye: Orta · Sürüm: 17 Kasım 2026

Çevrimiçi ve interaktif sürüm: **https://ozgurkonakci.com/rehber/yaptirimlar-ve-ihracat-kontrolleri/**

KISA CEVAP

Yaptırım bir ülkeye, sektöre ya da kişiye yöneliktir; ihracat kontrolü ise ürüne bakar. Türkiye'de Wassenaar ve Avustralya Grubu listelerindeki çift kullanımlı ürünlerin ihracatı Ticaret Bakanlığı iznine bağlıdır; başvuru İMMİB'e, ithalatçının nihai kullanım sertifikasıyla yapılır (İhracat: 2003/12). Listede olmayan ürün de son kullanıcı şüpheliyse izne tabidir. BM Güvenlik Konseyi yaptırımları Türkiye'de 6415 ve 7262 sayılı Kanunlarla doğrudan uygulanır. AB ve ABD yaptırımları ise Türk firmasına çoğunlukla dolaylı yoldan ulaşır: banka, sigortacı, taşıyıcı ya da tedarikçi bu kurallara tabi olduğu için işlem yapılamayabilir. Her sevkiyattan önce ürünü, ülkeyi, tarafları ve gemiyi resmî listelerle tarayın ve kaydını tutun.

Önce kısa bir not

Bu sayfa hukuki görüş değildir. Yaptırım listeleri ve kontrol listeleri sık değişir; burada hiçbir ülke ya da kişi listesi vermiyoruz. Somut bir işlemde güncel resmî kaynağı sorgulayın; gerekirse Ticaret Bakanlığı'ndan, bankanızdan ve yaptırım hukukunda çalışan bir avukattan görüş alın.

Yaptırım ve ihracat kontrolü nedir, farkı ne?

İki kavram sık karıştırılır, çünkü ikisi de "bu malı bu alıcıya gönderebilir miyim?" sorusuna cevap arar. Ama çıkış noktaları farklıdır.

- **Yaptırım** bir devlete, bir sektöre ya da belirli kişi ve kuruluşlara yöneliktir. BM Güvenlik Konseyi, Avrupa Birliği ya da tek tek devletler tarafından konur. Silah ambargosu, malvarlığının dondurulması, belirli malların alım satım yasağı ve finansal hizmet yasağı en sık görülen biçimleridir. Soru şudur: *Kiminle ve hangi ülkeyle iş yapıyorum?*
- **İhracat kontrolü** ürüne bakar. Silah, nükleer malzeme ve **çift kullanımlı ürünler**, yani hem sivil hem askerî amaçla kullanılabilen mal, yazılım ve teknoloji izne bağlıdır. Soru şudur: *Bu ürün ne, nereye gidiyor ve son kullanıcı onu ne için kullanacak?*

Çift kullanımlı ürün denince akla yalnız ileri teknoloji gelmemeli. Belirli hassasiyetteki takım tezgâhları, bazı kimyasallar, ölçüm cihazları, şifreleme içeren yazılımlar ve bazı rulmanlar uluslararası kontrol listelerinde yer alır. Bir ürünün listede olup olmadığı, ticari adına değil teknik özelliklerine bakılarak anlaşılır.

	Yaptırım	İhracat kontrolü
Neye bakar?	Ülke, sektör, kişi ve kuruluş	Ürünün teknik özelliği, varış yeri ve son kullanım
Kim koyar?	BM Güvenlik Konseyi, AB, tek tek devletler	Her devlet kendi mevzuatıyla; listeler çok taraflı rejimlerde ortak hazırlanır
Tipik sonuç	İşlem yasağı, malvarlığının dondurulması, ödeme yapılamaması	İzin (lisans) şartı, izin verilmezse ihracat yapılamaz

	Yaptırım	İhracat kontrolü
Türk ihracatçısı için ilk soru	Alıcı, son kullanıcı, banka ya da gemi bir listede mi?	Ürünüm bir kontrol listesinde mi, izin gerekiyor mu?

Pratikte ikisine birlikte bakılır. Listede olmayan sıradan bir ürün, listedeki bir alıcıya satılamaz. Listedeki bir ürün de yaptırım olmayan bir ülkeye izinsiz gönderilemez.

Türkiye'de ihracat kontrolü: kurumlar ve mevzuat

Türkiye'de tek bir "ihracat kontrol kanunu" yoktur; ürün grubuna göre farklı kurumlar yetkilidir. Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün stratejik ticaret kontrolleri broşürü, izin veren kurumları Ticaret Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı, nükleer alanda yetkili kurum ve Tarım ve Orman Bakanlığı olarak sayar. Broşüre göre değerlendirmedeki en önemli ölçütler malın gideceği ülke, son kullanım amacı ve son kullanıcıdır. Eşyanın durumu şüpheliyse gümrük idaresi ilgili kurumların görüşünü ister.

Ürün grubu	Yetkili kurum	Dayanak
Çift kullanımlı ve hassas maddeler (Wassenaar ve Avustralya Grubu listeleri)	Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü; başvuru İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB) üzerinden	Çift Kullanımlı ve Hassas Maddelerin İhracatının Kontrolüne İlişkin Tebliğ (İhracat: 2003/12)
Askerî ürünler, mühimmat, füze teknolojisi	Millî Savunma Bakanlığı	5201 sayılı Kanun; MSB'nin Kontrole Tabi Malzeme Listesi, Wassenaar Mühimmat Listesi ve Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi listesi
Nükleer ve nükleerle ilgili çift kullanımlı ürünler	Nükleer Düzenleme Kurumu	Nükleer İhracat ve Nükleer İthalat Kontrolü Yönetmeliği (Resmî Gazete 9 Ekim 2025, sayı 33042)
Kimyasal Silahlar Sözleşmesi ekindeki kimyasallar	Ticaret Bakanlığı	Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İhracatına İlişkin Tebliğ
Biyolojik ajanlar	Tarım ve Orman Bakanlığı (insan sağlığı yönünden Sağlık Bakanlığı da)	Avustralya Grubu biyolojik listeleri

2003/12 sayılı Tebliğ ne diyor? Resmî Gazete'de 2 Aralık 2003'te yayımlanan Tebliğ'in ana kuralları şunlardır:

- **İzin (md. 2–3).** Wassenaar Düzenlemesi'nin çift kullanım listesindeki ve Avustralya Grubu'nun kimyasal öncül listesindeki ürünlerin ihracatı izne bağlıdır. Başvuru İMMİB'e yapılır; ürünün teknik özellikleri, kullanım bilgisi ve ithalatçının düzenlediği **Nihai Kullanım Sertifikası** eklenir. İMMİB ön incelemeyi yapar, son değerlendirmeyi Bakanlık ilgili kurumların görüşünü alarak yapar.
- **Süre (md. 4–5).** İzinli ihracatın gümrük beyannamesi izin tarihinden itibaren 90 gün içinde verilir; bu süre uzatılmaz. İhracattan sonra 15 gün içinde beyannamenin bir örneği İMMİB'e gönderilir.
- **Listede olmayan ürünler de izne tabi olabilir (md. 6).** Son kullanıcının kitle imha silahı geliştirdiğinden şüpheleniliyorsa, ihracatçı böyle bir kullanımdan şüphelendiğini bildirmişse ya da ulusal veya uluslararası güvenlik tehlikeye girebilecek ya da insan hakları ihlali doğabilecekse, ürün listede olmasa bile izin aranır. Bu tür hükümlere uluslararası uygulamada "catch-all" denir.
- **Kapsam dışı (md. 7).** Tebliğ, transit ticarete ve serbest bölgelerde depolanan mallara uygulanmaz. Bu, o işlemlerin denetimsiz olduğu anlamına gelmez; aşağıdaki BM yaptırımları ve İhracat Yönetmeliği'nin transit ticaret hükmü ayrıca geçerlidir. Ayrıntı için Transit ticaret ve aracılı ticaret sayfasına bakın.

Ürününüzü sınıflandırırken güncel listeye bakın. Wassenaar listesi genel kurul toplantılarında değiştirilir; Düzenleme'nin sitesinde yayımlanan güncel sürüm (WA-LIST (25) 1 Corr.) Aralık 2025 genel kurulunun kararlarını yansıtır. Bakanlığın sitesinde listenin WA-LIST (09) 1 sürümüne dayanan Türkçe bir metni de bulunur; sınıflandırmada bu metni Düzenleme'nin sitesindeki güncel sürümle birlikte kullanın. Emin olamadığınız durumda başvuruda teknik özellikleri eksiksiz vermek, sonradan çıkacak sorulardan daha az zaman alır.

Uluslararası rejimler. Dışişleri Bakanlığı'nın sayfasına göre Türkiye şu çok taraflı ihracat kontrol rejimlerinde yer alır. Bu rejimler ortak kontrol listelerini hazırlar; listeler her ülkede o ülkenin kendi mevzuatıyla uygulanır.

Rejim	Konusu	Türkiye'nin katılımı
Wassenaar Düzenlemesi	Konvansiyonel silahlar ve çift kullanımlı ürünler	1996 (kurucu katılımcı)

Rejim	Konusu	Türkiye'nin katılımı
Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi (MTCR)	Füze ve insansız taşıyıcı sistemler	1997
Zangger Komitesi	Nükleer malzeme ve ekipman	1999
Nükleer Tedarikçiler Grubu (NSG)	Nükleer ve nükleerle ilgili çift kullanımlı ürünler	2000
Avustralya Grubu	Kimyasal ve biyolojik silahlarda kullanılabilecek madde ve ekipman	2000

Ters yön: Türkiye'ye çift kullanımlı ürün ithal ederken. Yabancı tedarikçinin ülkesi sizden İthal Şehadetnamesi ya da Nihai Kullanım Sertifikası isteyebilir. Bu belgeler Ticaret Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü'nce onaylanır. Yürürlükteki düzenleme İthalat: 2026/12 sayılı Tebliğ'dir (Resmî Gazete 31 Aralık 2025). Onaylı belgeler altı ay geçerlidir ve süre uzatılmaz. Mal üçüncü bir ülkeye gönderilecekse ithalatçı, ihracatçıdan ya da ihracatçı ülkeden izin almak zorundadır (md. 9). İthalattan sonra gümrükten alınan Tesellüm Teyidi Vesikası, ihracatçı ülkenin makamlarına iletilir.

İzinsiz ihracatın sonuçları ağırdır: Gümrükler Genel Müdürlüğü broşürü, izin alınmadığının tespitinde hem işlemlerin uzadığını hem de cezai yaptırımlar doğabileceğini hatırlatır. Kaçakçılık suçları 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda düzenlenir.

BM yaptırımları Türkiye'de nasıl uygulanır?

BM Güvenlik Konseyi'nin yaptırım kararları üye devletler için bağlayıcıdır. Her yaptırım rejimini Konsey'in bir komitesi yönetir. BM, bütün rejimlerdeki kişi ve kuruluşları tek bir **Konsolide Liste**'de toplar; liste XML, HTML ve PDF olarak yayımlanır. Tek listede olmaları, hepsine aynı tedbirin uygulandığı anlamına gelmez; hangi tedbirin geçerli olduğu ilgili komitenin sayfasında yazar.

Türkiye'de bu kararlar iki kanunla uygulanır:

- **6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun (2013).** 5. maddeye göre BM Güvenlik Konseyi'nin terörün finansmanıyla ilgili kararlarında listelenen kişi ve kuruluşların malvarlıklarının dondurulmasına Cumhurbaşkanı karar verir. Karar Resmî Gazete'de yayımlanır ve gecikmeksizin uygulanır.
- **7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Resmî Gazete 31 Aralık 2020).** Kanun, BM'nin kitle imha silahlarının yayılmasıyla ilgili kararlarını uygular. 2. maddeye göre listelenen kişilere fon sağlanamaz; listelenen malzeme, teknoloji ve desteğin ithalatı, ihracatı, **transiti** ve aktarımı yasaktır. 3. maddeye göre listelenen kişilerin Türkiye'deki malvarlıkları ve listelenen **gemiler** hakkında Cumhurbaşkanı kararıyla gecikmeksizin dondurma ya da yasak uygulanır; kesinleşen listeler ilgili kamu kurumlarının internet sitelerinde yayımlanır. 5. maddeye göre listelenen malzemenin ithalat, ihracat ya da transit yasağına aykırılık iki yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası gerektirir.

Ticaret Bakanlığı'nın "Uluslararası Güvenlik İşleri" sayfası, 7262 sayılı Kanun kapsamında alınan Cumhurbaşkanı kararlarına bağlantı verir. Kanun'un 2. maddesindeki yasaklar herkes için geçerlidir; bir alıcının ya da geminin bu kararlarda yer alıp almadığını kontrol etmek firmanın kendi sorumluluğundadır.

Bu iki kanun, Türk hukukunda doğrudan uygulanan yaptırımların ana kaynağıdır. AB ve ABD yaptırımları ise farklı bir yoldan, aşağıda anlatıldığı gibi etkiler.

AB ve ABD yaptırımları Türk firmasını nasıl etkiler?

AB ve ABD yaptırımları, kural olarak kendi yetki alanlarındaki kişileri bağlar. Türk firması bu kuralların doğrudan muhatabı olmayabilir; ama bankası, sigortacısı, taşıyıcısı, tedarikçisi ya da alıcısı muhataptır. Bu yüzden etki çoğu zaman dolaylı yoldan, ama gerçek bir engel olarak gelir.

AB yaptırımları kimi bağlar? AB yaptırım tüzüklerindeki uygulama alanı maddesi (örneğin 269/2014 sayılı Tüzük'ün 17. maddesi) şunları sayar: AB toprakları ve hava sahası; üye devlet yetkisindeki uçak ve gemiler; nerede olursa olsun üye devlet vatandaşları; üye devlet hukukuna göre kurulmuş tüzel kişiler; ve kısmen ya da tamamen AB içinde yapılan işler. AB yaptırımlarını Konsey oybirliğiyle kabul eder; uygulama ve ceza üye devletlerin işidir.

ABD yaptırımları kimi bağlar? ABD Hazine Bakanlığı'na bağlı OFAC'a göre ABD vatandaşları ve daimî ikamet sahipleri, ABD'de bulunan kişi ve kuruluşlar, ABD'de kurulmuş şirketler ve bunların yurt dışı şubeleri yaptırımlara uymak zorundadır. Bazı programlarda ABD şirketlerinin

yabancı bağlı şirketleri de kapsama girer. ABD dışındaki kişiler de bir ABD kişisinin yaptırımı ihlal etmesine yol açarsa ya da yaptırımdan kaçınmaya yönelik işlem yaparsa sorumlu olabilir.

ABD menşeli ürün nereye giderse kural peşinden gider. ABD Ticaret Bakanlığı'nın Sanayi ve Güvenlik Bürosu'na (BIS) göre ABD İhracat İdaresi Düzenlemeleri'ne (EAR) tabi bir ABD malı, kaç kez el değiştirirse değiştirsin bu düzenlemelere tabi kalır. Belirli oranın üstünde kontrollü ABD içeriği bulunan yabancı ürünler ve bazı ABD teknolojisiyle üretilmiş yabancı ürünler de kapsama girebilir. Türkiye'den yeniden ihracat yapan bir firma, ürünün sınıflandırmasına (ECCN), varış yerine ve son kullanıcıya bakarak izin gerekip gerekmediğini kendisi belirlemelidir.

İkincil yaptırım. İkincil yaptırım, yaptırım uygulayan ülkenin kendi yetki alanı dışındaki kişileri, yaptırım altındaki taraflarla iş yaptıkları için hedef almasıdır. Örneğin Aralık 2023 tarihli 14114 sayılı ABD Başkanlık Kararnamesi, belirli yaptırım hedefleri adına önemli işlemler yapan ya da bunlara aracılık eden yabancı finans kuruluşlarına yaptırım uygulanmasına imkân verir. OFAC'ın açıklamasına göre bu yetki işlemin para biriminden bağımsızdır; sonuç, bankanın ABD'deki muhabir hesaplarının kapatılması ya da malvarlığının bloke edilmesi olabilir. Türk bankalarının yaptırım riski taşıyan işlemlerde ek belge istemesi ya da işlemi geri çevirmesi bu riskle ilgilidir.

Kaynak	Doğrudan kimi bağlar?	Türk firmasına tipik yansıması
BM Güvenlik Konseyi	Bütün üye devletleri; Türkiye'de 6415 ve 7262 sayılı Kanunlarla	Doğrudan yasak ve dondurma; ihlalde cezai sorumluluk
AB	AB'de bulunanlar, AB vatandaşları ve şirketleri, AB'de yapılan işler, AB bayraklı gemiler	AB'li tedarikçi, banka, sigortacı ya da taşıyıcının işlemi reddetmesi; sözleşmeye yeniden ihracat yasağı yazılması; AB'den geçen yükün gümrükte durdurulması
ABD	ABD kişileri; ABD menşeli ürünler (EAR)	ABD menşeli ürünün yeniden ihracatında izin şartı; dolar ödemelerinde ve muhabir bankalarda inceleme; ikincil yaptırım riski

Örnek mekanizma: AB'nin yeniden ihracat yasağı klozu. AB, belirli hassas ürünlerin üçüncü ülkeler üzerinden yaptırım altındaki bir ülkeye ulaşmasını önlemek için AB'li ihracatçılara sözleşmeye bir kloz yazma yükümlülüğü getirdi (833/2014 sayılı Tüzük, md. 12g). Komisyon'un soru-cevap metnine göre bu yükümlülük, bir grup ortak ülke dışındaki bütün ülkelerdeki alıcılar için geçerlidir; Türkiye bu ortak ülkeler arasında değildir. Kloz, alıcının malı o ülkeye satmamasını, aşağıdaki alıcıları da izlemesini ve ihlalde sözleşmenin feshi ile cezai şart gibi sonuçları öngörür. AB'den bu tür ürün alan bir Türk firmasının sözleşmesinde böyle bir madde görmesi bu yüzdendir. Kapsam ve tarihler değişebilir; güncel metni Komisyon'un sayfasından kontrol edin.

AB'den geçen yük. Komisyon'un 2023 tarihli rehberine göre yaptırım nedeniyle gümrükte durdurulan eşya, inceleme bitene kadar gümrük gözetiminde kalır; listedeki bir tarafa ait eşya dondurulur. AB üzerinden transit geçecek bir sevkiyatın taraflarını ve malını yola çıkmadan kontrol etmek bu yüzden önemlidir.

Lojistikte etkisi: banka, sigorta, taşıyıcı ve gemi

Yaptırım riski en çok lojistik zincirinde hissedilir: ödeme gelmez, sigorta ödemez, taşıyıcı yükü almaz ya da gemi limana yanaşamaz.

- **Banka.** Deneyimimize göre bankalar akreditif, vesaik mukabili ve havale işlemlerinde tarafları, gemiyi, limanları ve ürünü tarar; eksik ya da tutarsız bir belge ödemenin günlerce beklemesine yol açabilir. Bankanın kendisi bir yaptırım kuralına tabiyse, belgeler akreditif şartlarına uygun olsa bile ödeme yapamayabilir. Akreditif sürecinin kendisi Ödeme yöntemleri ve akreditif sayfasında.
- **Kargo sigortası.** Deniz kargo poliçelerinde kullanılan JC2010/014 sayılı yaptırım klozu (11 Ağustos 2010), sigortacıyı BM kararları ya da AB, Birleşik Krallık veya ABD yaptırımları nedeniyle teminat vermek, tazminat ödemek ya da başka bir yarar sağlamak zorunda bırakmaz. Bir İngiliz mahkemesi 2018'de benzer bir klozu yorumlarken iki şey söyledi: sigortacı, ödemenin gerçekten yasaklanmış olduğunu göstermelidir, yalnız risk yetmez; ve kloz yükümlülüğü ortadan kaldırmaz, yasak sürdüğü müddetçe askıya alır ([2018] EWHC 2643 (Comm)). Sigorta konusunun geneli Taşıyıcının sorumluluğu ve kargo sigortası sayfasında.
- **Taşıyıcı ve charter.** BIMCO'nun 19 Aralık 2019'da yayımladığı yaptırım klozları (Sanctions Clause for Time Charter Parties 2020 ve Sanctions Clause for Voyage Charter Parties 2020), iki tarafın da yaptırım altındaki taraf olmadığına dair sözleşme boyunca geçerli bir taahhüt verdiği bir düzen kurar. Sefer bir yaptırım konusu faaliyete dönüşürse armatör yüklemeden önce iptal edebilir, yolda ise devam etmeyi reddedip kiracıdan 48 saat içinde başka bir talimat ister; talimat gelmezse yükü güvenli bir limanda boşaltabilir. Sefer çarteri klozuna göre kiracı bu klozu konşimentolara ve alt sözleşmelere taşımakla yükümlüdür; bu kloz konteyner taşımaları için hazırlanmamıştır. Deneyimimize göre konteyner hatları rezervasyon aşamasında taraf ve mal taraması yapar; hassas ürün ya da riskli varış yeri içeren bir rezervasyon, ek bilgi gelene kadar onaylanmaz ya da reddedilir.

- **Gemi ve liman.** Yaptırım listeleri yalnız kişileri değil gemileri de içerebilir; 7262 sayılı Kanun da listelenen gemiler hakkında tedbir öngörür. ABD Dışişleri, Hazine ve Sahil Güvenlik'in 14 Mayıs 2020 tarihli denizcilik uyarısı, yaptırımlardan kaçınmak için kullanılan aldatıcı uygulamaları sayar: AIS sinyalinin kapatılması ya da manipüle edilmesi, gemi adı ve IMO numarasının değiştirilmesi, sahte konşimento ve menşe belgesi, açık denizde gemiden gemiye aktarma, olağandışı rota ve aktarma, sık bayrak değiştirme ve katmanlı sahiplik yapıları.

Yaptırımın bir charter'ı nasıl etkilediğini gösteren İngiliz Yüksek Mahkemesi kararını (2024) Deniz ticareti hukuku sayfasındaki "Yaptırım ve para birimi" kararında anlattık; burada tekrar etmiyoruz.

Tarama (screening) adım adım

Tarama, bir işlemi yapmadan önce ürünü, ülkeyi ve tarafları resmî listelerle karşılaştırmaktır. Büyük firmalar bunun için yazılım kullanır; küçük bir ihracatçı aynı mantığı resmî sorgu ekranlarıyla da uygulayabilir. Önemli olan her işlemde aynı adımları atmak ve sonucu kaydetmektir.

1. **Ürünü sınıflandırın.** GTİP'in yanında ürünün bir kontrol listesinde olup olmadığına bakın: Wassenaar çift kullanım listesi, MSB listeleri, nükleer ve kimyasal listeler. Ürün ABD menşeliyse ya da ABD içeriği varsa tedarikçiden ECCN bilgisini isteyin.
2. **Varış ülkesine bakın.** Ülkeye yönelik BM, AB ya da ABD tedbiri var mı? Tedbir ürününüzü ya da sektörünüzü kapsıyor mu?
3. **Tarafları tarayın.** Yalnız alıcıyı değil, son kullanıcıyı, aracıyı, bildirim tarafını (notify), ödemeyi yapan bankayı ve ödeyen şirketi de sorgulayın. Listede olmayan bir şirket, listedeki bir kişinin sahipliğinde ya da kontrolünde olabilir; BIMCO klozunun açıklama notları da yaptırım altındaki tarafı bu şekilde geniş tanımlar.
4. **Son kullanımı sorun.** Ürün ne için ve nerede kullanılacak? Cevap ürünün özelliğiyle ve alıcının işiyle uyumlu mu?
5. **Rotayı ve gemiyi kontrol edin.** Aktarma limanı, gemi adı ve IMO numarası belli olduğunda gemiyi de sorgulayın. FOB satışlarda gemiyi alıcı seçer; bu durumda gemi bilgisini yükleme öncesinde isteyin.
6. **Kaydedin.** Hangi listeye, hangi tarihte, hangi isimle baktığınızı saklayın. Benzer isim çıkarsa (olası eşleşme) işlemi durdurun ve doğum tarihi, adres, kayıt numarası gibi ek bilgilerle netleştirin.

Kaynak	Ne bulunur?
BM Güvenlik Konseyi Konsolide Listesi	BM yaptırımlarına tabi bütün kişi ve kuruluşlar
Resmî Gazete ve Ticaret Bakanlığı "Uluslararası Güvenlik İşleri" sayfası	6415 ve 7262 sayılı Kanunlar kapsamındaki Cumhurbaşkanı kararları
AB Yaptırım Haritası (EU Sanctions Map) ve AB konsolide finansal yaptırımlar listesi	AB yaptırım rejimleri, hukuki dayanakları ve malvarlığı dondurulan kişiler
ABD Konsolide Tarama Listesi (Consolidated Screening List)	ABD Ticaret, Dışişleri ve Hazine bakanlıklarının listeleri tek ekranda; OFAC SDN listesi ve BIS Entity List dahil
Wassenaar kontrol listeleri; MSB kontrol listeleri	Çift kullanımlı ürün ve askerî ürün sınıflandırması

Bu araçlar yardımcıdır, resmî listenin yerini tutmaz. ABD Konsolide Tarama Listesi'nin kendi açıklaması da bunu söyler: eşleşme çıkarsa resmî yayına ve ilgili kurumun listesine bakılmalıdır. ABD listesi her gün güncellenir, diğer listeler de sık değişir; bir hafta önceki sorgunun sonucu bugün geçerli olmayabilir.

Son kullanıcı beyanı ve kırmızı bayraklar

Son kullanıcı beyanı. İzne tabi bir üründe Türkiye'de istenen belge, ithalatçının düzenlediği Nihai Kullanım Sertifikası'dır (2003/12 sayılı Tebliğ, Ek-A). Bu belgede son kullanıcı, malı Türk ihracatçının izni olmadan üçüncü bir ülkeye yeniden ihraç etmeyeceğini taahhüt eder. İzne tabi olmayan ürünlerde de, varış yeri ya da ürün hassassa, alıcıdan yazılı bir son kullanıcı beyanı almak iyi bir uygulamadır. Bize göre böyle bir beyanda en az şunlar bulunmalıdır: son kullanıcının tam adı ve adresi, ürünün tanımı ve miktarı, kullanım amacı ve yeri, kitle imha silahı ya da askerî amaçla kullanılmayacağı ve izinsiz yeniden ihraç edilmeyeceği taahhüdü, imza ve tarih.

Kendini kör etmeyin. ABD Sanayi ve Güvenlik Bürosu'nun "müşterini tanı" rehberinin ilk ilkesi şudur: son kullanım ya da son kullanıcı hakkında soru sormaktan kaçınmak ya da çalışanlara bu konuyu konuşmamalarını söylemek, bir soruşturmada firmanın aleyhine

değerlendirilebilir. Kırmızı bayrak yoksa müşterinin beyanına genellikle güvenebilirsiniz; kırmızı bayrak varsa onu araştırmak ve şüpheyi gidermek gerekir. Şüphe gitmiyorsa işlemi yapmayın ya da yetkili kuruma danışın.

Kırmızı bayraklar. BIS'in listesi ve 2020 tarihli denizcilik uyarısı birlikte okunduğunda şu işaretler öne çıkar:

- Alıcı son kullanım hakkında bilgi vermekten kaçınıyor.
- Alıcının iş geçmişi zayıf ya da ürün alıcının faaliyet alanıyla uyuşmuyor.
- Ürün, varış ülkesinin teknik düzeyine göre fazla ileri.
- Alıcı ürünün performansını bilmiyor ama yine de istiyor; kurulum, eğitim ya da bakım hizmetini istemiyor.
- Son varış yeri olarak bir forwarder ya da depo gösteriliyor.
- Ödemeyi, işlemle görünür bir bağı olmayan üçüncü bir ülkedeki şirket yapıyor.
- Rota olağandışı: mal, ihtiyaç olmadan üçüncü bir ülke üzerinden ya da birden fazla aktarmayla gidiyor.
- Fiyat piyasanın belirgin biçimde altında.
- Gemi uzun süre AIS sinyali vermemiş, açık denizde aktarma yapmış ya da sık bayrak değiştirmiş.
- Belgelerde liman, tarih ya da yükleten bilgisi değiştirilmek isteniyor. Konşimento değişikliği taleplerinde dikkat edilecekler Konşimento uygulamada sayfasında.

Bu işaretlerin bir kısmı dolandırıcılıkta da görülür. Ödeme ve kimlik sahteciliğine karşı önlemler Dış ticaret ve lojistikte dolandırıcılık sayfasında.

Sözleşme ve sevkiyat öncesi kontrol listesi

Yaptırım ve ihracat kontrolü riskini sevkiyattan önce yönetmek, yük yoldayken çözmeye çalışmaktan çok daha ucuzdur. Aşağıdaki liste bize göre en sık atlanan noktaları toplar.

1. **Ürün sınıflandırması yapıldı mı?** Kontrol listesinde mi, izin gerekiyor mu? İzin alındıysa beyanname 90 gün içinde verilecek mi?
2. **Taraflar tarandı mı?** Alıcı, son kullanıcı, aracı, banka, notify ve gemi; tarama tarihi kayıtlı mı?
3. **Sözleşmede yaptırım maddesi var mı?** Bir tarafın yaptırım altına girmesi hâlinde ne olacağı, yeniden ihracat yasağı ve son kullanıcı taahhüdü yazılı mı?
4. **Mücbir sebep maddesi yaptırımı kapsıyor mu?** Alternatif para birimi ya da ödeme yolu kabul edilecekse bu yazılı mı?
5. **Ödeme kanalı belli mi?** Hangi para birimi, hangi bankalar, hangi muhabir? Bankanız işlemi önceden değerlendirebilir mi?
6. **Sigorta poliçesindeki yaptırım klozu biliniyor mu?** Yük yolda yaptırım kapsamına girerse teminat ne olur?
7. **Taşıyıcı ve gemi uygun mu?** Taşıyıcı bu varış yerine ve bu ürüne rezervasyon kabul ediyor mu? Aktarma limanı nerede?
8. **Teslim şekli riski doğru dağıtıyor mu?** Gemiyi ya da taşıyıcıyı kim seçiyor? Incoterms 2020 seçimi, taramayı kimin yapacağını da belirler.
9. **Belgeler tutarlı mı?** Fatura, çeki listesi, konşimento ve menşe belgesi aynı malı, aynı tarafları ve aynı rotayı mı gösteriyor?

Rehberde nereden devam edilir?

- Transit ticaret, aracılı ticaret ve yeniden ihracat riskleri: Transit ticaret ve aracılı ticaret
- Mücbir sebep, yaptırım ve emsal kararlar: Deniz ticareti hukuku ve uyuşmazlıklar
- Varış ülkesinin ithalat şartları: Hedef ülke rehberi: ithalat gereklilikleri
- GTİP ve gümrük rejimleri: GTİP ve gümrük rejimleri
- Akreditif ve banka süreci: Ödeme yöntemleri ve akreditif
- Kargo sigortası: Taşıyıcının sorumluluğu ve kargo sigortası
- Sahte belge ve ödeme dolandırıcılığı: Dış ticaret ve lojistikte dolandırıcılık

Bu konu hangi derslerde işleniyor?

Ders haritamızda "Ticaret uyumu, yaptırımlar ve ihracat kontrolü" başlığı 3 programda ayrı ders olarak, 15 programda başka bir dersin içinde yer alıyor. Birkaç örnek:

- Gaziantep Üniversitesi, Oğuzeli Meslek Yüksekokulu — Lojistik (ön lisans) — Kaçakçılığın İzlenmesi ve Önlenmesi (OMLP275)
- Jönköping University — Master in Strategic Supply Chain Management (yüksek lisans) — Sustainability and Compliance Across Value Chains (J2SACA)
- ICC Academy — ICC Global Trade Certificate (sertifika) — Introduction to Compliance
- KTO Karatay Üniversitesi — Uluslararası Ticaret ve Lojistik (lisans, ders içinde) — Gümrük Mevzuatı I (01150002)
- SUNY Maritime College — B.S. in International Transportation and Trade (lisans, ders içinde) — Import/Export & Traffic Management (GBTT 453)
- Atatürk Üniversitesi — Uluslararası Ticaret ve Lojistik (lisans, ders içinde) — Gümrük ve Serbest Bölgeler (IUT202)

Kendinizi test edin

1. Bir makine parçası Wassenaar çift kullanım listesinde yok. Alıcı, ürünün bir kitle imha silahı programında kullanılacağını ima eden bir e-posta gönderdi. İzin gerekir mi? *(Cevap: Evet. 2003/12 sayılı Tebliğ'in 6. maddesine göre son kullanıcı hakkında böyle bir şüphe varsa ürün listede olmasa bile izin aranır.)*
2. Bir Türk firması AB'deki bir tedarikçiden aldığı ürünü üçüncü bir ülkeye satacak. AB yaptırımları Türk firmasını doğrudan bağlamıyorsa neden sözleşmesinde yeniden ihracat yasağı görüyor? *(Cevap: Çünkü yükümlülük AB'li ihracatçıya aittir; 833/2014 sayılı Tüzük'ün 12g maddesi, belirli ürünlerde bu klozun sözleşmeye yazılmasını AB'li satıcıya zorunlu kılar.)*
3. Kargo poliçenizde JC2010/014 klozu var. Yük yoldayken alıcı bir yaptırım listesine alındı ve mal hasar gördü. Sigortacı ödemeyi reddedebilir mi? *(Cevap: Ödeme gerçekten yaptırımla yasaklanmışsa, yasak sürdüğü müddetçe ödeme yükümlülüğü askıya alınır. Yalnız risk bulunması yetmez; 2018 tarihli İngiliz mahkemesi kararı ([2018] EWHC 2643 (Comm)) bunu söyler.)*
4. FOB satışta alıcının bildirdiği gemi son altı ayda uzun süre AIS sinyali vermemiş. Ne yaparsınız? *(Cevap: Bu bir kırmızı bayraktır. Gemiyi resmî listelerde sorgulayın, alıcıdan açıklama isteyin ve şüphe giderilmezse yüklemeyi yapmayın.)*

Sık sorulan sorular

Türkiye AB ve ABD yaptırımlarını uygulamak zorunda mı?

Türk hukukunda doğrudan uygulanan yaptırımlar BM Güvenlik Konseyi kararlarıdır; bunlar 6415 ve 7262 sayılı Kanunlarla uygulanır. AB ve ABD yaptırımları kendi yetki alanlarındaki kişileri bağlar. Ancak bankanız, sigortacınız, taşıyıcınız ya da tedarikçiniz bu kurallara tabiyse işlem yine yapılamayabilir. ABD menşeli ürünlerin yeniden ihracatı ve ikincil yaptırımlar da Türk firmasını doğrudan etkileyebilir.

Çift kullanımlı ürün ihracatı için nereye başvurulur?

Wassenaar ve Avustralya Grubu listelerindeki ürünler için başvuru İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri'ne yapılır; izni Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü verir (İhracat: 2003/12 sayılı Tebliğ). Askerî ürünlerde Millî Savunma Bakanlığı, nükleer ürünlerde Nükleer Düzenleme Kurumu yetkilidir.

Ürünüm listede yoksa rahat olabilir miyim?

Her zaman değil. Son kullanıcının kitle imha silahı geliştirdiğinden şüpheleniliyorsa, ihracatçı böyle bir şüpheyi bildirmişse ya da güvenlik veya insan hakları riski varsa, listede olmayan ürün de izne tabidir (2003/12, md. 6). Ayrıca alıcı ya da son kullanıcı bir yaptırım listesindeyse ürünün sıradan olması sonucu değiştirmez.

Yaptırım taraması için hangi listeye bakmalıyım?

En azından BM Güvenlik Konseyi Konsolide Listesi'ne, Türkiye'de 6415 ve 7262 sayılı Kanunlar kapsamında yayımlanan kararlara ve işlemde AB ya da ABD bağlantısı varsa (banka, para birimi, menşe, taşıyıcı) AB ve ABD listelerine bakın. Tarama tarihini ve sonucunu kaydedin.

Forwarder yaptırım taramasından sorumlu mu?

7262 sayılı Kanun'daki yasaklar kişi ayrımı yapmaz; forwarder da listedeki bir tarafla işlem yapmamalıdır. Ancak ürünü ve son kullanımı en iyi bilen ihracatçıdır; sınıflandırma ve son kullanıcı bilgisini forwarder'a doğru vermek ihracatçının işidir. Forwarder'ın kendi taramasında takılan bir rezervasyon, çoğu zaman ihracatçıdan ek bilgi istenmesiyle sonuçlanır.

KAYNAKLAR

Çift Kullanımlı ve Hassas Maddelerin İhracatının Kontrolüne İlişkin Tebliğ (İhracat: 2003/12), Resmî Gazete 2.12.2003, sayı 25304 — metin kopyası — https://orgtr.org/cift-kullanimli-ve-hassas-maddelerin-ihracatinin-kontrolune-iliskin-teblig-2003-12-2/
Ticaret Bakanlığı — İhracat tebliğleri (yürürlükteki tebliğler listesi) — https://ticaret.gov.tr/ihracat/mevzuat/ihracat-rejimi/ihracat-tebligleri
Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü — Stratejik Ticaret Kontrolleri Bilgilendirme Broşürü — https://ticaret.gov.tr/data/5d4819db13b8762b40ceac90/1eb973fb8ce89741223c1e51346bb24b.pdf
BM 1540 Komitesi — Türkiye ulusal raporu ve matris (2020): yetkili kurumlar ve mevzuat — https://www.un.org/en/sc/1540/documents/TurkeyReport25June2020.pdf
Dışişleri Bakanlığı — Arms control and disarmament (ihracat kontrol rejimlerine katılım yılları) — https://mfa.gov.tr/arms-control-and-disarmament.en.mfa
Wassenaar Arrangement — Participating States — https://www.wassenaar.org/participating-states
Wassenaar Arrangement — Control Lists (WA-LIST (25) 1 Corr., Aralık 2025 genel kurulu) — https://www.wassenaar.org/control-lists
Ticaret Bakanlığı — Çift Kullanımlı Malzemeler ve Teknolojiler Listesi, Türkçe metin (WA-LIST (09) 1) — https://ticaret.gov.tr/data/5b87087d13b8761450e18e0f/wa_cift_kullanimli_kontrol_listesi.pdf
Millî Savunma Bakanlığı — İhracat İzin Belgesi başvuru formu (KTL, WD ML, FTKR) — https://msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/ihracaat_izin_belgesi.pdf
Nükleer İhracat ve Nükleer İthalat Kontrolü Yönetmeliği (Resmî Gazete 9.10.2025, sayı 33042) — mali bülten özeti — https://kpmgvergi.com/Content//FinancialBulletins/Nukleer%C4%B0hracatveNukleer%C4%B0thalatKontroluYonetmeligiYayimlanmistir._17102025_0427399113281.pdf
Çift Kullanımlı Malzeme ve Teknolojilere Dair Belgelerin Onaylanmasına İlişkin Tebliğ (İthalat: 2026/12), Resmî Gazete 31.12.2025 — metin kopyası — https://orgtr.org/cift-kullanimli-malzeme-ve-teknolojilere-dair-belgelerin-onaylanmasina-iliskin-teblig-ithalat-2026-12/
Ticaret Bakanlığı — İthal Şahadetnamesi ve Nihai Kullanım Sertifikası — https://ticaret.gov.tr/ithalat/ithal-sehadetnamesi-ve-nihai-kullanim-sertifikasi
6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun — MASAK metni — https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/09/1-6415-Sayili-Terorizmin-Finansmaninin-Onlenmesi-Hakkinda-Kanun.pdf
7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun — MASAK metni — https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/11/7262-kanunn.pdf
Ticaret Bakanlığı — Uluslararası Güvenlik İşleri (7262 ve BM kararları kapsamındaki Cumhurbaşkanı kararları) — https://www.ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-guvenlik-isleri
BM Güvenlik Konseyi — Konsolide Liste — https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/un-sc-consolidated-list.html
Avrupa Komisyonu — What are sanctions (restrictive measures): kabul, uygulama, Sanctions Map ve konsolide liste — https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/overview-sanctions-and-related-resources_en
Konsey Tüzüğü (AB) 269/2014, md. 17 — uygulama alanı (kabul edilen metin) — https://legislation.gov.uk/eur/2014/269/article/17/adopted?view=plain
Avrupa Komisyonu — 833/2014 sayılı Tüzük md. 12g yeniden ihracat yasağı klozu, soru-cevap — https://finance.ec.europa.eu/system/files/2024-02/faqs-sanctions-russia-no-re-export_en.pdf
Avrupa Komisyonu — Making sanctions effective (dolanma ile mücadele) — https://commission.europa.eu/making-sanctions-effective_en
Avrupa Komisyonu — Yaptırım nedeniyle durdurulan eşyaya ilişkin rehber (Eylül 2023) — https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2023-09/Guidance%20Document%20on%20Stopped%20Goods%20due%20to%20Sanctions%20%28final%29.pdf/
OFAC — FAQ 11: Kim uymak zorunda? — https://ofac.treasury.gov/faqs/11
OFAC — 14114 sayılı Başkanlık Kararnamesi ve yabancı finans kuruluşları, SSS 1146–1152 — https://ofac.treasury.gov/faqs/added/2023-12-22
ABD Ticaret Bakanlığı BIS — EAR'a tabi ürünlerin yeniden ihracatı rehberi — https://www.bis.gov/learn-support/guidance-reexports-exports-abroad-transfers-country-u.s.-origin-items-or-foreign-made-items-subject-ear
ABD Ticaret Bakanlığı BIS — Know Your Customer rehberi — https://www.bis.gov/articles/know-your-customer-guidance
ABD Ticaret Bakanlığı BIS — Know Your Customer kaynakları ve kırmızı bayraklar — https://www.bis.gov/media/documents/know-your-customer-resources.pdf
ABD Uluslararası Ticaret İdaresi — Consolidated Screening List (kapsanan listeler ve uyarılar) — https://www.trade.gov/print/pdf/node/112
ABD Dışişleri, Hazine (OFAC) ve Sahil Güvenlik — Denizcilik sektörü için yaptırım uyarısı (14 Mayıs 2020) — https://ofac.treasury.gov/system/files/126/05142020_global_advisory_v1.pdf
Sanction Limitation and Exclusion Clause JC2010/014 (11.08.2010) — kloz metni — https://www.if-insurance.com/globalassets/industrial/files/marine-cargo/english-clauses/sanction-limitation-and-exclusion-clause-jc2010-014.pdf
İngiltere ve Galler High Court — [2018] EWHC 2643 (Comm) (kargo sigortasında yaptırım klozu kararı), karar özeti — https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2018/10/Mamancochet-v-Aegis-Case-Summary.pdf
LMA yaptırım klozlarının 2023 güncellemesi (LMA3100A, LMA3200) — hukuk bürosu notu — https://www.dacbeachcroft.com/en/what-we-think/updated-lma-sanctions-clauses-avoiding-unintended-exposure-as-the-geopolitical-tectonic-plates
BIMCO — Sanctions Clause for Voyage Charter Parties 2020 — https://www.bimco.org/contractual-affairs/bimco-clauses/current-clauses/sanctions_clause_for_voyage_charter_parties_2020/
BIMCO — Sanctions Clause for Time Charter Parties 2020 — https://www.bimco.org/contractual-affairs/bimco-clauses/current-clauses/sanctions_clause_for_time_charter_parties_2020/

Bu rehber eğitim amaçlıdır ve yazarın kişisel görüşlerini yansıtır; çalıştığı ya da daha önce çalıştığı kurumların görüşü değildir. Sözleşme, gümrük ve finans kararlarında güncel resmî kaynaklara ve uzmanlara başvurun. Incoterms® Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) tescilli markasıdır.

© 2026 Özgür Konakcı · ozgurkonakci.com. Bu belge, kaynak (ozgurkonakci.com) gösterilerek eğitim amaçlı paylaşılabilir ve çoğaltılabilir; ticari amaçla kullanılamaz.